

# DETALJAN NESLUŽBENI VODIČ ZA

# KUBU

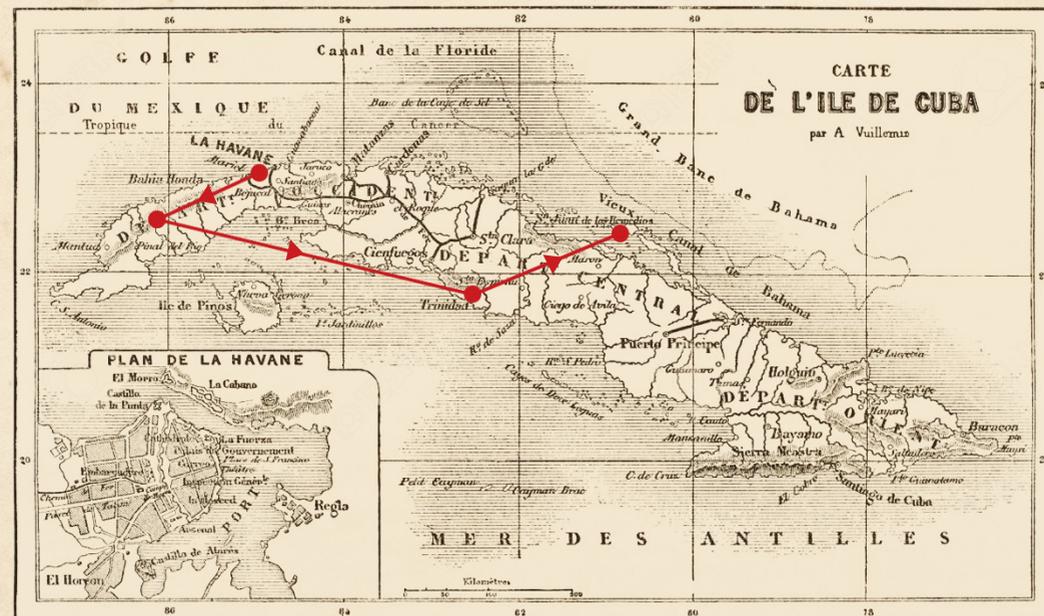
2015. / 2016.



LAST MINUTE ZA POSJET  
KUBI KAKVA JOŠ JEST



HAVANA - VINALES - TRINIDAD - CAYO COCO



Obama je stisnuo ruku Castro, stižu promjene kažu svi, a tako govore i rezervacije, novi charteri letovi iz New Yorka i raspisan natječaj za koncesije za trajekte na relaciji SAD-Kuba. Početak je to novog života za Kubu koja je 50 godina provela u izolaciji i sačuvala život kojim su živjele naše mame ili bake. Otkad je 1993. "uveden" turizam na Kubu, najbolji branding i motiv za odlazak u tu otočnu državu bio je "Vidjeti Kubu dok je Castro još živ." Dakako, mislilo se na Fidela, ne na brata mu koji sklapa međunarodna prijateljstva.

S raspadom Sovjetskog saveza, Kuba je izgubila svog glavnog uvoznika šećera koji se masovno

proizvodio na otoku pa su preko noći ostali bez prihoda. Turizam je tu zgodno uskočio, iako se život Kubanaca nije pretjerao promijenio. Barem ne onih koji ne znaju malo engleskog da budu vodiči ili nemaju sobu viška da otvore **casu particular**, onu vrstu smještaja kojom se Dalmacija odlikovala prije rata: u sobu kod babe. Zaboravili smo kako je to bilo, no takve sobe kod babe odškolovala su brojne dake, baš kao što case particular pružaju nešto udobniji život Kubancima.

**I onda, kako je tamo?**

Evo pročitajte i doznajte, iz prve ruke, s putovanja krajem ožujka 2015. godine.

## ULAZ U KUBU BUDI SPREMAN NA PITANJA

**U**laz u Kubu traje u prosjeku 2 sata. Jer, eto, traje. Kod njih je sve pomalo pa tako oni vole popričati s ljudima na šalteru. Dok čekaš imaš priliku gledati jedine dvije reklame, za cigarete i alkohol, i sve to u grafičkom printu, jer ekrani su suvišni. Čekaš tako u redu za prolaz kroz prvi šalter i želiš što prije kročiti nogom na PARE, što znači zapravo STOP. To smiješno zvuči svima nama iz Hrvatske u cijelom redu. **Pare napokon leže na podu!**

Kad smo kod para, najbolje je još uvijek nositi kanadske dolare ili eure (ako donosite američki dolar plaćate 3% dodatne proviziju kao svojevrsnu kaznu što ste došli s tim novcem) i sve odmah razmijeniti u lokalnu valutu za strance CUC. Na aerodromu je najbolji tečaj, no ako zaboravite sve tamo promijeniti, Havani postoje mjenjačnice. Pokušajte izbjegavati mijenjati novac u hotelima, jer je tečaj dosta nepovoljan.

Puno para ionako ne znači puno u Havani za stranca. Shoppinga nema, osim ako ne želiš kupku od ruma pa si kupiš jedno 100 litara za u kadu, a nekretnine, jeftine k'o omanji europski auto, ne možeš kupiti jer si stranac. Kažu da u samom centru Havana manji stan stoji oko 30 tisuća CUC-eva, što je oko isto toliko eura, a prosječni Kubanac sa svojom velebnom plaćom od 40 CUC-eva mjesečno (vodiči govore o plaći od 15 CUC-eva, no očito se malo popravilo) može o kupnji stana sanjati kao Hrvat o kupnji čitavog shopping centra.



Ulaz aerodroma José Martí u Havani



Zato te stanove kupuje njihova dijaspora, ono malo Kubanaca što živi vani i šalje pare doma ili se pak povremeno vraća tu, poput našeg domaćina u *casi particular*. **Casa particular zapravo nije nužno kuća, nego je uglavnom stan.** I zapravo je to stan gdje žive Kubanci, a vama iznajme sobu k'o baba na makarskoj rivijeri tamo 80-ih. I ovdje je namještaj bakin, i to ako imate sreće pa ne dospijete u casu s antiknim namještajem i mirisom umrlog dede. No u tome i jest čar Kube. I zapravo je strahovito simpatično. I toplo. Upoznaš se s tim ljudima, sjediš u njihovom dnevnom boravku, slušaš njihove priče ako uopće znaš španjolski ili naletiš na rijetku osobu koja zna engleski. A tu ga vrlo malo ljudi zna, čak i mladi. Jer je bio zabranjen u školama. Pa se učio potajno, kao da travu pušiš.

U Havani odsjednite u *casi particular* da bolje doživite Kubu i upoznate domaćine. Smještaj možete rezervirati i preko interneta.



## ENGLESKI ZNAČI POSAO

**U**čenje engleskog je svojevrsan punk, bunt protiv stanja i nada u promjene, baš kako nam je sutradan u obilasku grada rekla jedna Kubanka, dovoljno povjerljiva u nas da nam kaže kako ljudi baš ne vole Fidela, kako su stranci u zabludi s romantičnom idejom o Che Guevari i kako je engleski počela učiti sama jer je znala da će joj se jednog dana jako isplatiti. Nazovimo je Rozita. Rozita je slična našem taksistu Yuriju, koji nas je jedan dan vodio na izlet u Vinales i Las Terrazas, po barem jednom: Shvatila je da će bolje živjeti ako uloži u učenje engleskog koji se u školi podučava na toliko osnovnoj razini da 95% Kubanaca ne razumije ništa kad im se obratite. Naš je taksist sam plaćao lekcije engleskog kako bi mogao raditi kao taksist - vodič po Kubi, a obzirom da za dan vožnje naplaćuje 180 CUC-eva, dobro je uložio.

Yuri je zreo muškarac, ima oko 50 godina. Mudar je i zna kako ne odati za koju stranu navijaš. Međutim, dojma smo da je veličao sistem čitav dan pričajući o tome kako je bilo prije i kako je sada, dok je mlada djevojka evidentno bila frustrirana situacijom, posebno činjenicom da nikad nije bila izvan Kube, a i teško će to uskoro moći. Ne zna da su promjene blizu, ne osjeća još moć Obamine ruke. Ranije Fidel nije Kubancima dopuštao da putuju ni po otoku iz provincije u provinciju, a sad će moći van države. Prije, prevedeno u hrvatske geografske termine, nisu mogli putovati iz Zagrebačke u Karlovačku županiju, a Raul sada otvara mogućnosti, eno ih na vidiku, da će možda ugledati i Sloveniju. Legalno. Slobodno.



Ne pričajte protiv Fidela i sistema. Ako vas zanimaju informacije, pustite Kubance neka vam se sami otvore. Lakše je ako znate španjolski, jer većina ne razumije ni riječ engleskog.



## O SLOBODI, RELIGIJI I GEJ POPULACIJI

**S**loboda je tu prilično smiješan pojam, objašnjavala nam je Rozita dok nas je vodila u predio Miramar, njihov Pantovčak, gdje u parku stoji spomenik Johnu Lennonu, čovjeku koji nikad nije bio na Kubi, ali koji je i pjevao o nekoj drugoj vrsti slobode ode ove što ga je neki kubanski šef zamislio kad je postavio taj lik u park. Nitko tu ne vjeruje da su slobodni, no vjeruju u boga, jer to smiju reći javno od kraja 90-ih, otkad je papa Woytila bio tu. Navodno je smekšao Fidela i ovaj je smanjio tenzije prema religijama, ali i gej populaciji. Nismo baš shvatili vezu između Crkve i potonjih, no valjda je Fidelu to oboje jednako bilo mrsko pa kad je odlučio poraditi na toleranciji, onda je objema skupinama, vjernicima i homoseksualcima, dao malo manje straha od zatvora. Nasmijali smo se s njezinom razmišljanju, nismo znali kako odgovoriti uopće na sve to. Iako smo iz Hrvatske i apsurdnosti su nam poznate, baš kao i taj komunistički dio prošlosti. Nemamo dvadeset godina, pogotovo ja, koji sam rođen početkom 70-ih.



Park Johna Lennona u Havani



Crkva Jesús de Miramar

Osim katolika, popularna je i religija santerija, religija koja spaja rimsko katoličanstvo s vjerom yoruba koju je na otok donijelo preko 11 tisuća robova koji su uvezeni početkom 19. stoljeća da rade u tvornicama šećera.

Vidite li ljude odjevene potpuno u bijelo, znajte da pripadaju toj afričkoj verziji katoličanstva koja je sve raširenija. Bijela nošnja označava posebne dane, tj. neki ritualni obred u kojem oni odaju počast nekom svocu.



Pripadnici religije santerija na ulicama Havane



Ako možete, kupite sada nekretninu u Havani. Isplatit će vam se za par godina.

No, kad smo spomenuli zatvor ranije, zgodno je spomenuti i zašto nema grafita u gradu, osim onih podobnih koji veličaju sistem. Jednostavno, za šaranje po zidovima idete u zatvor. Zato ih je malo išarano. Zidovi su tu da propadaju, kao što većina zidova u predivnoj, i očito nekad grandioznoj Havani, i čini. Šarene boje pročela su blijede, zidovi oguljeni k'o koljena klinca koji se igra u parku prije pojave interneta, žbuka otpala, a nerijetko je otpala tj. propala i čitava zgrada. Grad izgleda kao mješavina predivne arhitekture koju je netko zaboravio urediti za goste i gradilišta koja to nisu, jer hrpe kamena koje su se urušile samo stoje, bez namjere da se skoro podignu. Prodaju se po smiješno niskoj cijeni za strance, po urnevesno visokoj za Kubance. Naš domaćin nam priča o unosnom biznisu koji se razvio posljednjih godina. Stranci ožene Kubanku, čisto forme radi, i onda kupuju nekretnine. Navodno su stranci pokupovali zgrade u centru i čekaju pad sistema i otvaranje granica kada će cijene nekretnina porasti uvis preko noći, a oni postati bogataši. Kaže da najviše kupuju Nijemci i Nizozemci. Za svoju godišnju plaću kupe čitavu zgradu. Za pet ili deset godina prodat će je po 20 puta većoj cijeni. Sada čekaju.

Čudno je zapravo kako je uslijed neimaštine grad neobično čist, i neopisivo ugodan za šetnju. Kao da šećeš ulicama svojih baka i djedova, koji su se nekako snalazili, imali male dućane s tek par namirnica unutra. Osjećamo se sigurno. I jesmo. Navodno je Castro opak prema onima koji naude strancima, jer zaraduju od turizma. I ako netko ugrozi prihod od turizma, koji je nešto manje od 3 milijarde američkih dolara, ne piše mu se dobro.

Unatoč siromaštvu koji vrišti, odavno nismo u nekoj zemlji vidjeli toliko osmijeha. Kakav Tajland, Kuba je zemlja tisuću osmijeha. Sreća, kazala nam je naša kubanska prijateljica, možda proizlazi i iz toga da Kubanci žive zajedno generacijama. I bake i mame i kćeri. Razlozi su, naravno, ekonomski, no oni su tako bliži i jedni drugima podrška. Kad nemate puno, zahvalni ste na onom što imate. Tko je ikad pročitao par knjiga iz psihologije zna koliko potpora i korijeni igraju bitnu ulogu u čovjekovoj psihičkoj stabilnosti.

## O MODI, POSEBICE BOROSANAMA

**B**orosane su osvojile Kubu! Ne samo da je svoju suprugu prepoznala druga Hrvatica u jednom WC-u jer je nosila te blagajničke cipele, nego su se za njom okretali razni profili ljudi na cesti. Od mama i kćeri pa do mladih, vrlo mladih dečkiju, svi s istim komentarima "Gle cipele kako su lijepe." Ona zna španjolski pa je ulazila u dijaloge s njima dok sam ja gledao taj sjaj u njihovim očima i odlučio na povratku pisati Borovu. Moraju početi izvoziti! Nevjerojatno, borosane su na Kubi zadnji krik mode. I to one obične crne, ne fensi u bojama i dizajnu. Borosane su mojoj dragoj dale toliko pažnje da je to zapravo bilo i smiješno, obzirom da su one meni i dalje prilično ružne. Kaže draga, beskrajno su udobne i nemaš ih potrebu razgraziti i odraditi dva-tri žulja dok "savršeno ne sjednu." Kupila ih je nakon puno putovanja na kojima je noge ubijala japankama, sandalama, tenisicama i cipelama, i na kojima sam nosio zalihe flastera da možemo nastaviti hodati. Na kraju je kupila borosane samo za ovaj put, misleći da ih na socka Kubi nitko neće ni skužiti koliko loše obuče i sami imaju. Eh kako je u krivu bila. Ne samo da su borosane nešto najudobnije na svijetu, nego su eto i predmet požude.



Kubanska tradicionalna odjeća služi samo za potrebe reklame.

Što se kubanske mode tiče, kod žena je posljednji hit nositi mrežaste čarape. Ako imaju uzor na sebi, tim bolje. No bitno je imati **mrežaste čarape**.

Gospođe ne nose dugačke suknje i haljine šarenih boja, niti im u kosi stoji cvijet, kao što stoji na reklamama. Takvo što ćete i vidjeti jedino za potrebe reklame, a škljocaj fotoaparata prema njima stajat će vas 1 CUC. Obične gospođe i dalje vole šarene boje, no suknje su uske, kao i hlače, a cvijeća nema baš nigdje.



## O HRANI

**T**u se nećete najesti! Kuba nije kulinarska meka, s tom smo činjenicom bili upoznati prije dolaska. Većina restorana pripada državi i menu je prilično dosadan, s piletinom kao glavnim hitom uz dodatak riže s grahom (congrí), pečena ili pržena svinjetina, prženo voće i povrće, ajiaco (krumpir, povrće, meso i gomolj), mango ili papaya. Potonju voćku zovite "Frutta bomba" jer Kubancima riječ "**papaya**" označava **ženski spolni organ**.

Postoje i privatni restorani, tzv. **Paladares** koji su nužno manji, s do 50 sjedećih mjesta, no recenzije i tih restorana na internetu su uglavnom bile osrednje. Da, pokušali smo se pripremiti prije odlaska provjerom recenzija na Foursquareu i Tripadvisoru (Dobro da jesmo, jer smo otkrili par pravih dragulja!)

Prvi dan nas je zavarao jer smo završili na dva mjesta koja su nas oduševila - **O'Reilly**, državni kafić gdje se melje kava i jedu ukusni sendviči te **La churrateria**, izuzetno malo i hipstersko mjesto u Havani Vieji, s odličnom atmosferom i simpatičnom hranom po pristojnoj cijeni od cca 4.5 CUC-a. Red je tamo vječan, u bilo koje doba dana. Uvjerili smo se to pokušavajući tu doći iznova i nikad nam nije uspjelo doći do mjesta. A nismo oni koji čekaju sat vremena u redu.

Sutradan smo krenuli niz Malecon, havansku rivu dugu par kilometara, i namjerno završili u restoranu **El Litoral**, koji po recenzijama drži visoko drugo mjesto najboljih kubanskih restorana. Ali i po cijenama od prosječnih 15 CUC-eva za glavno jelo. Stoga smo uzeli juhu i predjelo i zaključili da ćemo jesti ipak negdje gdje je jeftinije. Nakon toga smo iskusili da je jeftinije uglavnom bezličnije i neukusno te da je 15 CUC-eva prosječna cijena jela u boljim restoranima poput **Cafe del Oriente** na Piazzí del San Francisco u staroj Havani. Za napomenuti je da smo u El Litoralu pojeli najbolju juhu od školjki u životu i da je ovaj restoran, za razliku od mnogih, **imao WC papira u toaletu**, nešto što ne možete očekivati na većini mjesta.



O dobrim restoranima raspitajte se prije puta na internetu. I pijte "cubanu", njihovu "tursku" kavu, za preporuku u **O'Reillyu**.



**La churrateria**, izuzetno mali i hipsterski restoran u Havani Vieji.



**El Litoral**, restoran na havanskoj rivi Malecon.



**Cafe del Oriente** na Piazzí del San Francisco.

Odlučili smo isprobati paladar blizu naše case, u oronuloj ulici u Havani Vieji, no kad smo vidjeli da piletina košta 12 CUC-eva, digli smo se i otišli na mjesto za koje se Lonely planet kleo da je dobar. E pa mi vam sad kažemo da ako ikad završite u Havani, ne idete u restoran **Lamparilla**. I da je bolje za sve, osim gazdi restorana, da nikad ne završe u tom vodiču jer se hrana ima tendenciju pogoršati jednom kad vam Lonely Planet osigura stalni priljev gostiju. Ne samo da je hrana bila odurna (a to je zaista ružno reći za bilo koju hranu), nego nam se konobar nije uopće obratio osim kod narudžbe i pritom je sebi unaprijed naplatio uslugu cuverta 3.20 CUC-eva. To je bio prvi restoran ili kafić s takvom praksom. Toliko su bahati da sam jedva čekao doći na TripAdvisor i ostaviti najgoru ocjenu za sve buduće namjernike. A i s Lonely Planetom treba razgovarati.

Restoran **La Guarida**, na 3. katu oronule, no nekad velebne zgrade u centru Havane, u koju nikad ne biste ni pokušali ući koliko napušteno izgleda izvana, nismo uspjeli isprobati jer je stol bez rezervacije nemoguće dobiti. Ono što smo od hrane vidjeli u prolazu dok su konobari nosili tanjure sretnicama koji sjede bilo je ocharavajuće. A mi smo malo pognute glave otišli u španjolsko-kubanski restoran **Los Nardos**, točno nasuprot Capitolia, jer je Foursquare ekipa tako preporučila. Bez rezervacije čekali smo 10-ak minuta da se popnemo u impresivno uređen restoran s isto tako impresivnim menijem. Probali smo krem juhu od školjaka i ribe, koja je bila nešto najčudnije morsko nešto što smo pojeli u životu. Ne loše, samo čudno. Kao neka krema, ali bljutava.

Za predjelo smo dobili tvrdo prženu svinjeću kožu koju nismo uspjeli slomiti ni rukama, ni priborom, pa se nismo usudili lomiti ni zube na to, imajući u vidu slomljen zub koji je draga dan ranije zaradila u restoranu na izletu u Vínalesu, no do toga ćemo tek doći. Ostatak plate bio je bezlična kombinacija kozica, piletine i pečene banane, s običnim umakom od rajčice. Obzirom da smo stvarno bili spremni na lošu kubansku hranu samo smo se smijali što smo je i doživjeli. Stvarno je loša, a tome pridonosi činjenica da im kronično nedostaje začina, poput obične soli. Glavno jelo su bile kozice flambirane u rumu, koje je



Impozantni ulaz u restoran **La Guarida**.



Španjolsko-kubanski restoran **Los Nardos**.

Glavno jelo su bile kozice flambirane u rumu, koje je izgledalo impresivno dok su ga nosili prema stolu, s vatrom koja se dizala u zrak 30-ak centimetara. I to je jedino bilo impresivno, jer je jelo bilo, pogađate, bezlično. A na stolu nema soli ili papra, to nećete vidjeti baš nigdje! Ništa, pojeli smo to uz smijeh i izraze koje rade djeca kad moraju pojesti hranu koju ne vole, ali je mama tako naredila. Barem je sangria bila dobra, iako je litra koštala 11 CUC-eva.



Popularne "rupe u zidu", mjesta u kojima se prodaje kubanski fast-food



U Havani ulice mirišu na voće.



Kokteli i legendarni bar **La Floridita**.



Dvije najpoznatije kubanske pive.

Čitavu smo večer planirali otići u "rupu u zidu" po pizzu od 1 pesosa. Da, rupa u zidu je stvarni pojam, otkad je sistem omogućio privatnu praksu Kubancima pa su Havanci iz centra s pristupom cesti svaki komad kuće pretvorili u nešto za prodaju. Tako mnogi prodaju pizzu, kubanski fast food. Sladoled koji smo probali iz jedne takve rupe bio je odličan, tim više jer nije na kuglice nego iz onog automata koji nam je značio sladoled čitavo djetinjstvo u Jugoslaviji. Nisam nostalgičar, izuzev par dobrih stvari. Hrana je jedna od tih.

Kad smo već kod ceste i hrane, u Havani **ulice mirišu na voće**. Pravo, ne GMO, voće koje samo s dva štanda zamirišu čitavu ulicu. A rajčice imaju okus po onoj rajčici koju su naše bake imale prije 20 godina. Smišljali smo kako da osušimo te rajčice i odnesemo sjeme doma, da posadimo tu sortu u Hrvatskoj i čuvamo ga. Piletinu baš ne možemo nositi, a tako je slasna i žuta. Kao i jaja. Zaista povratak u djetinjstvo.

Ono što nemaju jest **tjestenina**, a ne poslužuju baš ni **kruh**, osim uz doručak. I taj kruh je žut, od tih jaja. A **nemaju ni fast foodeve**. Nema tu McDonalds'a, sendviča s nogu ili pizza cuteva. Uskoro će ih vjerojatno biti, no stignete još otići dok veliki lanci ne stignu i hrana postane ista posvuda. Možda je kubanska hrana loša, ali je barem njihova. Osjećas da si negdje drugdje.

A pića? Pa glavni je rum, dakako. I daiquiri, nacionalni koktel kao i Cuba libre. Po daiquiri se tradicionalno ide u **La Floriditu**, gdje je Hemingway još uvijek za šankom (no sada u bronci), no ako ne volite da vam nešto naplate triput skuplje samo zbog povijesti, daiquiri popijte na drugom mjestu. Jednako je dobar.

**Pive ima čak dvije vrste** i sasvim je ok, posebno nacionalno pivo Cristal. No vino je srednja žalost. Nemaju baš puno prakse u pravljenju vina, jer je to tek relativno friški sport iz Pinar del Rija. Usporediti ga ne mogu s nijednim poznatim vinom, toliko je specijalno. Specijalno loše.

## O INTERNETU I PREKLOPNIM TELEFONIMA

Internet nema, to je jedna od općepoznatih stvari u vezi Kube. Reći da ga ima zbog određenih hotela koji ga nude gostima po cijeni od 4-6 dolara po satu ili rijetkih vladinih dužnosnika koji to rade u osami svog ureda zbog tko zna čega, nije umjesno. Ipak, dobro je znati da se Kuba u posljednje vrijeme od dolaska Raula na vlast ipak dosta mijenja pa tako i informacije koje nalazite online, čak i na službenim stranicama hotela i touroperatera. Mi smo npr. Na Cayo Coco otoku, gdje smo išli na plažu, odabrali hotel za koji je pisalo da nema wi-fi, i da ga ne možete ni kupiti po satu, no ispostavilo se da su wi-fi kartice od 4.5 CUC-a za sat vremena dostupne tu. Zgodno je što nema mreže osim u krugu glavne hotelske zgrade i što je skup, jer vas to fino prisili na odmor od ekrana. A opet imate internet ako trebate provjeriti e-mail za posao, uploadati fotografiju na Instagram, pohvaliti se prijateljima na Facebooku da se kupate dok oni cmoļje u uredima.

Internet je brz i dobro da je tako obzirom na cijenu. Zgodno je i što ne morate karticu iskoristiti odmah, nego koristiti u više navrata/sesija. Samo treba pripaziti da se isključite, a za to nije dovoljno "ubiti" wi-fi na mobitelu, nego ukucati u URL 1.1.1.1. i potvrditi kraj surfanja.

Kubanci imaju jednog operatera Cubatel, koji radi samo s našim VIP-om, i to ne ako imate bonove. SMS-ovi stižu normalno i na bonove, ali slanja natrag nema. HT tu možete zaboraviti, barem je nama bilo nemoguće odraditi išta s tom mrežom.

Malobrojni Kubanci koji su željeli pričati, priznali su nam da postoji njihov paralelni internet, odnosno kubanski intranet, naravno zabranjen od vlade, pomoću kojeg su spojeni međusobno, ali ne i sa svijetom. Vlada je svjesna toga i strogo kontrolira unos hardvera i softvera u državu pa na listiću kojeg ispunjavate priliku ulaska u Kubu morate posebno označiti ako i koliko nosite npr. mrežnih kabela, hard diskova ili neke druge tehničke opreme.

No, dok smo bili u Havani, otvorio se **prvi javni hot spot** na koji se istodobno moglo spojiti čak 12 telefona. To je bilo u vijestima. Ni telefonija nije napredna.

Zvonjava kućnog telefona u casi particular podsjetila nas je na 80-ete koje smo gledali u seriji "Crno-bijeli svijet" nedavno, a proživljavali osobno. No vidjeli smo i mobitele koji malobrojnih pojedinaca koji to ponosno pokazuju na cesti, kao onomad hrvatske seljačine, da pokažu selu da su bogati. Uglavnom su to mali mobiteli na preklop, to je glavni hit. Da sam to znao, bio bih ponio iz Hrvatske svoje stare mobitele i uveselio svoje drage domaćine u casi particular. Upoznali smo i čovjeka s iPhoneom 4, i to vlasnika kafića na Piazzu Vieji, centralnoj havanskom trgu, koji nam je sam došao do stola i pokazao da on ima telefon, vidjevi da gledamo nešto na svojim iPhone-ovima. On je glavna faca u gradu.

Kad si van, snalaziš se na **telefonskim govornicama**. Koje su posvuda i koje su gotovo uvijek zauzete. Ljudi trebaju komunicirati, a govornice su, znamo i sami, vrlo praktična cestovna rješenja kad nemaš mobitel.

* 2 2 6 6 SERVICIO AL CLIENTE 24 HRS 24 HRS CUSTOMER SERVICE		<b>ETECSA</b> EMPRESA DE TELECOMUNICACIONES DEL ESTADO ENTIDAD DE NEGOCIOS MOVILE	
<b>Para recargar su saldo:</b> 1 Marque <b>3333</b> y siga las instrucciones que recibirá.	<b>To recharge your account:</b> 1 Dial <b>3333</b> and follow the instructions you will receive.	<b>Shortcuts:</b> 2 Marque <b>3333</b> Cód. de acceso 0 2 Dial <b>3333</b> Access code 0	
<b>De manera rápida:</b> 2 Marque <b>3333</b> Cód. de acceso 0 2 Dial <b>3333</b> Access code 0	<b>To confirm your balance:</b> Dial <b>3333</b>	Esta tarjeta no es reembolsable ni reusable. Cubacel will not be liable for the lost, damage or misuse of this card.	
RASPE AQUÍ SCRATCH HERE		0408995023980 113481493	

**Kartice za internet možete kupiti u hotelima za 4.5-6 CUC-eva. Kartica traje jedan sat, no može se koristiti u više sesija.**

## O PALESTINCIMA I TAKSISTIMA

U Havani se osjećate sigurno kao turist. Stopa kriminala je iznimno mala, otmica nema, a ni priča o bilo kakvim kradama, čak i kad pogledate online recenzije drugih gostiju. Postoje **jineteros**, tj. tzv. dosadnjakovići maheri koji će vam pokušati prodati priču i žicati pare, a sve u zamjenu za osobnom koristi. Naivnog stranca pitat će ima li vatre i odvući će do krive case particular, do restorana svog kompica ili vam pak odmah pokušati prodati knjigu Agathe Christie na češkom iako niste Čeh. Kubanci su uglavnom snalaze, to im je glavno zanimanje. Nezaposlenost je visoka jer ljudi ne žele raditi za 40 CUC-eva, kad od turista mogu dobiti više: fotkanjem u narodnoj nošnji, svirkom, taksiranjem ili dosadivanjem.

**Jednostavno im je draže raditi na crno, jer je i bijelo prilično crna slika.** No ako poželi, Kubanac može lako dobiti posao, naravno, u državnoj službi. Kao nekad u Jugoslaviji.

"Taxi, my friend?" čut ćete barem 300 puta dnevno, i uopće ne pretjerujemo. Kao i raznorazne ulete, gdje vas pitaju otkud ste pa kad spomenete Hrvatsku, spomenu ili Tita ili Modrića i Rakitića (mislili smo da će spominjati Šukera, no očito ga je pregazilo vrijeme) i krenu "prijateljski" preporučivati gdje trebate ići. Ovdje je dalmatinska drskost moje drage bila isplativa jer bi ih se brzo riješila, za razliku od drugih turista koji su ih pristojno pokušavali odbiti i po 15 minuta. Gledali smo takve prizore sjedeći na terasama kafića i smijali se kad bi turisti pokušavali biti fini i na kraju ili odustali i išli s njima ili postali napokon bezobrazni. Jer jednostavno to morate biti ako ne želite 8 sati dnevno slušati nagovaranja. Naposljetku, došli ste istražiti grad, vidjeti nešto, a ne da vam dosađuju po čitav božji dan. Mislim da ovdje svi vrlo brzo nauče glavni izraz "Deja me", koji znači "Pusti me." Do tog stupnja bahatosti ne morate doći jedino ako naleti neki od policajaca koji kruži ulicama i uglavnom služi da vam skine s grbače nekog dosadnjakovića.

**Nemojte se nervirati ako 300 puta dnevno čujete pitanje "Taxi my friend?". Kubanci žive od turizma, a vožnja starim američkim automobilima je unosan posao.**

Kako smo doznali, vojnicima i policajcima je najbolje. Vojnici još uvijek dobivaju državne stanove, jedini na Kubi, dok policajci imaju iznadprosječnu plaću. Kvaka s policajcima je da su uglavnom s drugog dijela Kube, iz Santiaga, iz istog razloga zašto na dalmatinskim otocima rade policajci iz unutrašnosti Hrvatske - da ne popuštaju lokalnom stanovništvu, tj. rođacima. Obzirom da su iz istočnog dijela Kube, Havanci ih zovu **Palestinci**. Tih "Palestinaca" ima na svakom koraku, uglavnom da spriječe ljude koji dosađuju turistima, ali i da kontroliraju crno tržište koje naprosto cvijeta.

Jer su i krave koje seljak ima "državne", tj. moraju se prijaviti vlasti kako ih slučajno seljak ne ni ubio i to prodao te tako zaradio.

## AMERIČKI AUTOMOBILI, LADE I PEUGEOTI

**D**ržava kontrolira i automobilski sektor. Stari američki automobili iz 30-ih nisu tu iz romantičnih razloga, već zato jer do nedavno Kubancima nije bilo dozvoljeno kupiti auto. Pa su stare održavali i pazili k'o oči u glavi, a danas su im glavna turistička atrakcija i glavna zarada u gradu. Na njima na Kubi možete mnogo zaraditi. Takav nesređeni auto košta oko 5000, a sređeni i do 20 000 CUC-eva. Turisti skupo plaćaju vožnje u njima, iako ih zaista nema malo. Rekli bismo da ti stari automobili čine 1/4 svih automobila na cesti. A automobila je jako malo. Usred bijela dana na aveniji sa šest traka toliko je malo prometa koliko u Zagrebu to nije 5. kolovoza u 4 ujutro. Ne čudi ako vam kažemo da **Peugeot 206 ovdje košta 91 000 dolara**, aka CUC-eva. 'Ko to može platiti! Vidjeli smo možda svega 3 takva Peugeota, koje očito vozi ovdašnji stranci ili popularni pjevači.



**U taksijima nemojte inzistirati da vam upale taksimetra jer 99% njih to neće učiniti. Inzistirajte da vam unaprijed kažu cijenu vožnje.**



Za odlazak u polja služe konji pa su **kauboji** čest prizor izvan Havane, kao i konji sa zapregam. U gradu postoje i rikše, koje se na Kubi zovu bicitaxi i s kojim vozač može prevesti dvoje ljudi. Pogodni su za manje relacije, posebno za uži centar no izgledaju vrlo neudobno. Kako su ceste u užem, starom centru napravljene od kamenih ploča punih rupa, truckanje u bicitaksiju nije najudobnija stvar, posebno nakon ručka. Mi to nismo isprobali, jer nam je šetnja ipak preferirani oblik "prijehoza."



A Volge i Lade? Lade su posvuda, stare i nove. Nova je dizajnom ista kao stara iz 80-ih, što je pomalo smiješno, a voze ih glavne gradske face koji unutra stave velike zvučnike da ih čitav grad čuje. Ima tog još i u Hrvatskoj po nekim selima i seoskim umovima u gradu, pa nam je psihologija toga "neka selo vidi i čuje tko ima para" prilično poznata.

Obzirom da automobila ima zaista jako malo, **prometnih gužvi nema**. Usred dana možete hodati nasred ceste i auto će vas mimoići. Možete fotografirati 8 kilometara dug Malecon sa šest traka usred bijela dana, a da vam u kadru ne bude nijedan auto. Zato je **autostopiranje na Kubi** sasvim normalna stvar. Ljudi se moraju kretati, posebno između mjesta pa je palac gore vrlo česta pojava, posebno na cestama van grada. Toliko je ljudi koji čekaju neki prijevoz da čak policija zaustavlja automobile kako bi u njih ukrcala autostopere i tako pomogla ljudima da stignu na odredište. Nerijetki prizor su i ogromni kamioni prepuni ljudi, jer su pretvoreni u nekonvencionalne autobuse. Sve što ima kotače je u redu za prijevoz.



## O EKONOMIJI I SNALAŽENJU

Rusi su do 90-ih bili glavni uvoznici šećera s Kube i držali 80% ekonomije, koja je pala na koljena preko noći. Zato se Kuba otvorila prema turistima 1993. godine, a sistem je malo i popustio i prema privatnim iznajmljivačima kada su ljudima dali mogućnost da iznajmljuju sobe u svojim stanovima, da otvore male restorane i da nekako pokušaju preživjeti, unatoč i dalje ogromnim nametima. Od svoje privatne zarade **državi daju i do 80%**, od čega najbolje prolaze pjevači koji daju samo 15% zarade državi. **"Non é facile"** ili "Nije tako", uzreka je svakog Kubanca. Mislim da mi to vrlo dobro možemo razumjeti.

Preko 3000 casi particular u Havani i oko njih 500 u Trinidadu govori da je turizam jedini spas za nešto normalniji život. Kubanac će vam iznajmiti svoju sobu i spavati tko zna gdje, samo da zaradi. Kad smo došli u našu casu particular, zapravo omanji stan s dvije sobe i dnevnim boravkom, u jednoj su sobi već bili neki Nijemci, dok smo mi dobili drugu sobu. Kad su Nijemci otišli nakon 3 dana, naši domaćini su se uselili u tu sobu. Tad smo shvatili da oni u tim sobama inače spavaju, a ne da im služe samo za iznajmljivanje. Znali smo da smo u njihovom stanu, jer su stalno bilo u dnevnom boravku i spremali sebi hranu u kuhinji, no mislili smo da imaju svoje sobe. Imaju da, samo što **kad dođu gosti njih 7-8 spava u jednoj sobi da bi s drugom zaradili!**

Kubanski domaćini su tako pristojni, tako ugodni, paze da nisu glasni, ne žele jesti za istim stolom gdje su nama posluživali doručak, toliko su divni da ti je neugodno. Još kad shvatiš njihovu žrtvu, budu ti još draži. Zaista treba stanovati u casi particular, da bolje upoznaš Kubu, da imaš dodir s realnošću i da poštuješ to što dobiješ kao gost.

Mi smo znali i španjolski pa smo mogli i pričati s njima i stvarno nekako postali bliski tih tjedan dana u Havani, koliko čovjek može biti blizak s nekim pri takvim susretima. Jako smo sretni zbog odluke da nismo odsjeli u hotelu i da smo pomogli ljudima da zarade, a sebe obogatili za veliko iskustvo. Čitavo vrijeme nam se motalo po glavi pitanje **"A što bi tek bilo da imaju internet i mogu se svi oglašavati"**, kao naši domaćini koji imaju sreću da im tata radi u Švicarskoj (oženio se za njemačku turistkinju prije par godina i tako napustio Kubu) pa je napravio web stranicu za booking, a onda im SMS-om na Kubu javlja kada i koji gosti stižu.

Oni koji iznajmljuju moraju plaćati državi određeni namet, imali ili nemali goste, pa je manjak interneta tu stvarno velika stvar. S uvođenjem airbnba, ali i otvaranjem Kube prema svijetu nakon dogovora s Amerikancima, to će se sasvim sigurno promijeniti.

Kao što smo već ranije spomenuli, crno tržište cvijeta na svim razinama. Kad država kontrolira sve, i to uz velike namete, takvo što ne čudi.

**Kontroliraju se čak i krave.** Seljak ne može prodati kravu ili je ubiti bez znanja vlade, i svaku novu kravu obavezno mora prijaviti državi. Pola kile govedine košta nedostižnih 9 CUC-eva (da ponovimo, to je oko 1 USD ili 1 Euro, kad smo mi bili) za Kubanca, dok na crnom tržištu iznosi "samo" 2.5.

Kad smo pitali Kubance kako preživljavaju s tako niskim plaćama, odgovor je bio gotovo univerzalan - **"Snalazimo se."** Opet nešto što zvuči hrvatski i poznato.

Još nemaju fiskalizaciju pa se najbolje snalaze ugostitelji i prodavači, a čest prizor su i ljudi koji vade željeznu armaturu iz urušenih zgrada ili skupljaju limenke i plastiku, kako bi to dalje prodali kao sirovinu.

Ako ste bili u Lisabonu, vidjeli ste napuštene zgrade po centru koje čekaju da se uruše same od sebe kako vlasnici ne bi plaćali skupi restauraciju, no ovdje ljudi čekaju da se uruše kako bi iskoristili materijal za preprodaju.



**Ne budite razmaženi turisti koji ne shvaćaju gdje su došli. Ne inzistirajte na ugodnostima koje imate u zapadnim zemljama, jer većina Kubanaca nema pristup robi na koju ste navikli.**

## KINESKA ČETVRT

**S**miješno je kad dođete u kinesku četvrt i shvatite da Kineza uopće nema. Bili su tu do početka revolucije i s dolaskom Fidela pobjegli. Sada se tamo jede hrana koja je i kineska i kubanska i talijanska, i općenito nema puno veze s Kinom. Nisu Kinezi bili jedini koji su pobjegli 60-ih. Učinili su to mahom svi bogati i Fidela tako riješili opozicije, ostavivši prazne krasne kuće u predjelu Miramar gdje su sada uglavnom strane ambasade i kuće koje unajmljuju stranci koji tu rade. Nekadašnji sjaj Havane vidljiv je posvuda, ta grandioznost arhitekture i mješavine raznih utjecaja, skrivene nažalost iza raspadnute žbuke ili u potpunosti urušenih ugrada od dotrajalosti.



## ŠTO TREBA VIDJETI U HAVANI?



### CAPITOLIO

Viši od originalnog Capitola u Washingtonu, ovaj kapitel nadviša se nad čitavom Havanom.



### PLAZA VIEJA

Centralni trg s kafićima i restoranima.



### MALECON

8 kilometara duga šetnica uz more, havanska riva sa zidicem na kojem se preko dana okupljaju ribari koji pecaju, a navečer mladi koji se zabavljaju.



### MUZEJ REVOLUCIJE

Oni koji traže povijest, Fidela i Che Guevaru, na ovom će mjestu naći ono što traže. S brojnim originalima i pričama koje ide uz izložbene primjerke, moći ćete doživjeti silovito povijest.



### HOTEL NACIONAL

Najbolji, ali i najskuplji hotel u Havani, s bogatom poviješću islikanom na zidovima, koji svjedoče o nekad raskošnom životu kockarnica i kabareta. Otidite tamo na kavu svakako da upijete malo povijesti.



### MEMORIAL GRANMA

Nalazi se iza Muzeja revolucije, a nudi razgledavanje jahte kojom su se Castro i 81 gerilac vratili na Kubu iz egzila u Meksiku.



### CASA DE LA OBRAPIA

Žuta vila plijeni pažnju svojim lukovima različitih dimenzija, prekrasno ukrašenim posudama, slikama i brojnim drugim zanimljivostima.



### CRKVA SVETOG DUHA

Sagrađena 1638. godine, najstarija je crkva u Havani. Unutrašnjost je ukrašena brojnim slikama, a s lijeve strane oltara nalazi se kriptična s katakombama.



### KATEDRALA

Katedrala je prekrasan primjer crkvene arhitekture 18. stoljeća s karakteristikama baroka. Sadrži mnoge kopije djela velikih majstora, poput Rubensa i Murilla.



### PARQUE COPPELA

Ovu zanimljivost svakodnevno posjećuje preko 25 tisuća ljudi. Ovdje, naime, možete uživati u jednom od najjednostavnijih životnih užitaka – sladoledu!

## OTOCI KOJI NEMAJU VEZE S KUBOM

**N**akon Havane i Vinalesa, željeli smo otići nekamo na kupanje. U planu nam je još i posjet Trinidadu, no to ćemo naknadno. Rezervirali smo hotelsku sobu u jednom resortu na otoku Cayo Coco (cayo znači "otok"), izbjegavajući Varadero u kojem su hoteli nanizani jedni do drugo ko perle. Cayo Coco nudio je nešto mirniju sliku, s ružičastim flamingosima i dupinima. I nismo pogriješili.



Otok na sat vremena vožnje avionom od Havane, s plažom dugom 8 kilometara na kojem je nekoliko resorteva, no nisu nakrcani jedan do drugog te nemate osjećaj gužve. Odsjeli smo u najjeftinijem hotelu, sa "samo" 4 zvjezdice- Hotel Colonial, ujedno i **prvi resort otvoren 1993. godine** kojeg je osobno otvorio Fidel Castro. Hotel je preuređen 2005. godine i u odličnom je stanju. Sastoji se od 18 zgrada na 2 i 3 kata, pa imate osjećaj da ste u manjem naselju s puteljcima između palmi i drugih biljaka. Želite li mir, i pogled na ocean, tražite zgradu broj 18 jer je idealna. Zadnja je u nizu, a sve sobe imaju pogled na ocean. Kasnije mi je draga otkrila da smo "na prevaru" dobili takvu sobu, jer je pri rezervaciji lagala da smo mladenci željni mira.

Svaka soba ima cca 30 kvadrata i balkon, kreveti su ogromni s tvrdim jastucima (ako ste navikli na meke jastuke, ponesite svoj od kuće). Povremeno navečer nestane vode, no to je zaista minoran problem. Ionako ju ne možete piti, a litru i pol flaširane boce dobijete svaki dan u sobi.



Možete jesti i piti koliko god želite, kada god želite, a to će vas stajati svega 85 eura za dvije osobe. Nema troškova za piće, nema nošenja novčanika za doručak, ručak ili večeru, užina je kad god vi poželite. Vrlo isplativo i odmarajuće.

Kubanci jako "briju" na klimatizacijske uređaje, pa ćete se **nasmrzavati u taksijima, autobusima**, ali i sobi kad prvi put uđete jer sobarice namjeste temperaturu negdje između 10 i 15 (!) stupnjeva. Valjda se većini gostiju tako sviđa. A većina su Kanadani, koji čine 95 % svih gostiju na Cayo Coco, ali i 35% svih gostiju općenito na Kubi. Obzirom da su u prosjeku ti gosti iznimno pretili (zaista, prosjek kilograma kod muškaraca je bio oko 140 kilograma, žene su bile oko 100-120, što nas je šokiralo), vjerujemo da imaju veću potrebu za rashlađivanjem od nas.



**Pokušajte ne ljetovati u Varaderu. Pronađite neko manje popularno odredište za kupanje ako ne volite gužve.**

## KANADANI ZVANI RAZOČARANJE

Kanadana ima toliko da i konobari u talijanskom (!) restoranu nose kravatu s kanadskom zastavom, a javorov list je i na brojnim drugim "kubanskim" mjestima poput štanda za churros, njihovu vrstu duguljastih krafni. To je ta Kuba koju ne trebate upoznati, jer nema zapravo ni veze s Kubom. To je Kanada na Kubi.

Kuba je Kanadanima udaljena samo 3 sata leta koji košta oko 600 dolara pa im je ova zemlja pogodno da skupe vitamina D koji im nedostaje obzirom na niske temperature kod kuće koje ih tjeraju da ne izlaze iz kuće mjesecima. Barem su nam tako ispričali razni Kanadani susjedi na ležaljka na plaži. Iz našeg iskustva, Kanadani su loši gosti. U tjedan dana pričali smo s barem dvadesetak različitih ljudi i otkrili sljedeće: većina ih je na Kubi bila više od 10 puta, no nitko s kim smo pričali nije se ni maknuo iz resorta. Nisu bili ni do Havane, za Trinidad većina nije ni čula, kao ni za delfinarium koji je na plaži do! Ovo potonje je čudno za obitelji s djecom koja bi sigurno bila oduševljena plivanjem s dupinima. Rekli su nam da je njima savršeno dobro doletjeti tu na sunce i da im ne treba istraživanje okolo. Ne zanima ih život na Kubi, priznaju, siromaštvo je tuđi problem.

Kanadani imaju direktan let za Cayo Coco, gdje ih dočeka bus i odvede do all inclusive hotela. Tamo se nalijevaju alkoholom po čitav dan, toliko da ti bude malo i neugodno gledati neke ljude. Posebno jer je prosjek godina 60. Gospođe zvižduču za Kubancima i rijetkim mladim frajerima u resortu, a navečer kad krene salsa na terasi krene i trljanje o Kubance koji im pjevaju. Uvaljuju im po 10 CUC-eva i namiguju, a Kubanci rolaju očima i smiju im se čim se odmaknu. Zabavno je gledati tu reviju neukusnog ponašanja, za razliku od scena koji pokazuju da su razmažena derišta. Moja je draga, inače socijalno osjetljiva i alergična na ismijavanje, svakodnevno bila na rubu da Kanadanima saspe u lice kako se ne smiju ponašati tako kako su se ponašali.

Primjerice, ujutro u buffet restoranu, gdje je ponuda izrazito bogata, ako ne želite jesti neke unaprijed pripremljene stvari, kuhari za svakog posebno pripremaju svježe cijeđene sokove, palačinke ili jaja na x načina. Za to morate stati u red, koji u prosjeku traje 3-5 minuta, no želite svježe pripremljena jaja, zar ne? Kuhar istodobno može pripremati oko 4-5 porcija na velikoj podlozi za prženje.



Jedna cura, kojoj je očito prvi dan u resortu, naručuje kajganu i dok se spravlja nakon 10 sekundi mijenja mišljenje jer je krivo naručila te traži jaje na oko. Čovjek iza nje traži kajganu, i kuhar okreće kajganu već na površini koja se sad peče 30 sekundi, na što ovaj drekne: "Ne, hoću nova, ta su rabljena!". Rabljena? Tek su se krenula peći, nitko ih nije taknuo, no on hoće ista takva ali da se peku ispočetka, iako je vidio kad ih je ovaj stavio peći. Razlog: on nije naručio ta jaja, on bi druga dva. U zemlji gdje je siromaštvo na svakom koraku, on želi da se baci kajganal! No ovaj Kanadantin nije svjestan svog postupka i ne razumije zašto ga kuhar za kajganom gleda u čudu. Jer se nije pomaknuo iz resorta, jer nije zainteresiran za Kubu van resorta, jer je došao u all inclusive gdje se hrana i piće bacaju. Uzimam tu kajganu umjesto Kanadanina i kuhar se nasmiješi i zahvali.

Druga scena: djevojčica od cca 5 godina na buffetu za ručak dolazi po meso za svoj hamburger direktno do kuhara, zaobilazeći red od 5-6 ljudi koji čekaju na svježe pečeno meso. I stari Kanadantin krene se derati na curicu da se makne i stane u red, i to onako kao da ne priča curici nego starijoj gospođi. Curici se oči napune suzama i nerazumijevanjem zašto neki čovjek viče na nju. Na curicu, koja sigurno nije namjerno došla zeznuti čitav red nego je išla direktno do hrane, poput svakog djeteta! Srećom pa sam bio ispred tog tipa i rekao curici da je ok, da stane ispred mene i uzme moj hamburger. Okrenuo sam se tipu i rekao "Pobogu, to je dijete." Kuhar se ugodno iznenadio, a stari se nije usudio više buniti. A kuhar mi je napravio najbolji hamburger, i pogledom se zahvalio na reakciji.

Treća scena: žena se na recepciji bunila da sinoć nije bilo vode u sobi, a ona se sva zalila pina coladom pa je bila sva slijepljena do ujutro. "Da je manje pila, to joj se ne bi dogodilo," prokomentirala je moja draga. Znam da zvuči grozno, no stranci su ovdje stvarno van kontrole što se tiče pića, jer je uključeno u cijenu pa kao da se trude što više popiti kako bi im se smještaj više isplatio. Hodaju okolo s termosicama od 2 litre da ne moraju često naručivati, a za šankom je klasična scena: pola termosice tekile ili ruma, pola neke Cocte ili juicea. Starije žene se nalijevaju koktelima, ostavljaju ih posvuda i buče kao najgore tinejdžerice.

## AKO NE PIJEŠ, NISI SVOJ

**M**oja je žena bila "čudo" u resortu. Osim što je bila jedna od 10 mršavih ljudi u čitavom resortu koje inače prima 1000 gostiju, izgleda da je jedina mimo djece pila nešto bez alkohola. Naime, kad je nakon doručka (!) naručila samo juice od naranče, konobar ju je triput pitao (!) zar zaista ne želi alkohol, i to dvaput na engleskom i jednom na španjolskom. Bilo je 10 ujutro i taman smo išli na plažu. Stvarno joj nije bilo do alkohola, čak ni do pive. Svi su buljili u nju s pogledom "Koji je tebi vrag!?"

Jedna žena za šankom joj je kao dobronamjerno šapnula "Besplatno je, pij." i ostala zatečena kad joj je Dalmatinka odgovorila "**Znam, ali ne moram piti samo zato jer je besplatno.**" Njoj se stvarno pio običan sok!

Sljedećih dana imala je drugu taktiku: kad bi naručila vodu ili sok i krenula bi pitanja o tome zašto neće alkohol, rekla bi da je trudna, glasno da čuje barem 3 ljudi okolo, ali jako smireno kao žena koja brine za bebu. Tek tad su je gledali kao normalnu osobu i glavom odobravali izbor napitka. Meni je taj igrokaz bio zapravo smiješan, ali sam bio oduševljen njezinom laži. Ionako smo u fazi kad želimo dobiti dijete pa mi je sve to simpatično.

Navečer je bio drugi set konobara pa je pila alkohol bez da ovi budu u čudu što "trudnica" pije.-) Rum je na Kubi domaći, vrlo je fin i stavljaju ga puno u koktele. Sokić koji te razbije k'o beba zvečku nakon 2 pića. Vino tu ne piješ, jer je zagorski glavoboljšek premium klasa naspram njihovog. U trgovini možeš kupiti bocu finog čileanskog za 17 CUC-eva ako ti je do vina. Kako nama pojam odmora nije naljevanje alkoholom, taj shopping smo uglavnom preskakali. I lov u čuvali za izlete i druge užitke poput masaža. A i u sobi nas je prvi dan dočekala boca šampanjca i rezervirana romantična večera, kao izraz dobrodošlice za mladence. Da, kao što sam već spomenuo, pri rezervaciji hotela je moja draga napisala da smo mladenci i da samo želimo mirnu sobu kako bi nam dali smještaj dalje od obitelji s djecom. Ništa kontra djece, no iz iskustva znamo da se ne možeš naspavati kad ti je u sobi do mala beba, posebno kad su tzv. connecting rooms koje imaju vrata između. Ovakvo smo kao fejk mladenci dobili sobu s najboljim pogledom, i u totalnom miru.



Dobro je napomenuti da su zgrade na Kubi, pa tako i ovaj hotel, **građeni od cigle** (u SAD-u ili u Tajlandu sobe su odijeljenje knaufom i čuješ baš sve pa ako imaš sreću da dobiješ bučne susjede, zaboravi na spavanje.) i ne trebaju ti čepići za uši.

Još jedna specifičnost Kube je ta što nigdje nemaju četke za wc, a na plažama ne postoje svlačionice. Pa kome treba presvlačenje, radi to na old-school način s dva ručnika. Nikakav problem.

**Na ručak u resort idite 20-30 minuta prije zatvaranja. Svi se guraju da budu prvi za ručkom pa često ostanete bez hrane koja ne stiže tako brzo.**

## IZLETI: ŠTO I KAKO

**N**a izlete iz Havane najbolje je da pogledate informacije na internetu prije samog putovanja i rezervirate neki od aranžmana. Izleti se, naravno, nude i diljem Havane, a svakako je dobro otići barem do doline cigareta Vinalesa ili na neki od otoka.

Ako ste na otocima, poput Cayo Cocoa, znajte da ste prilično udaljeni od svega i da izlete trebate pomno planirati. Organizirani izleti se događaju strogo određenim danima, pa ako ih propustite, ostaju vam vlastiti aranžmani - unajmljivanje auta ili taksija. Rent-a-car navodno nije najbolja opcija jer su ceste čudno označene, Google maps vam neće pomoći, a i riskirate novac i slobodu. Naš prijatelj je prije par godina unajmio auto i po povratku su ga tražili da plati 500 eura štete jer je navodno ogrebao auto. Bio je, srećom, pametan pa je auto prije preuzimanja fotkao zajedno s tipom koji mu je izdao auto te se pozvao na policiju. Tip je odmah odustao od tjeranja prijevare. Drugi prijatelj nije bio toliko sretan jer je doživio sudar i proveo je par mjeseci (!) na Kubi pokušavajući dokazati da nije bio kriv. To su izrazito rijetki slučajevi, no pravda na Kubi nije naklonjena strancu unatoč posvećenosti turizmu te je bolje kloniti se potencijalno loših situacija.

**Taksiji jesu skupi, no jeftiniji od živaca.** Jednodnevni izlet do Trinidada košta 250 CUC-eva aka eura, no ipak je to 4 sata vožnje u jednom smjeru. I opušten si.



**Na izlete je najjeftinije ići organizirano autobusima. Na internetu možete rezervirati termine.**

Na Kubi je super i ako želite **roniti s bocama** ili bez na koraljnim grebenima. Za takvi što idealna je Guadalavarca, na istočnom dijelu Kube, no možete i napraviti izlet s drugih mjesta. Dvosatno ronjenje bez boca na koraljnim grebenima košta 20 CUC-eva po osobi.



Preporuka koju smo dobili bila je i da obavezno posjetimo **Playu Pilar** na susjednom otoku Guillermo jer nema resorteva, a i pijesak je bjelji i mekši.

S hop on-hop off busom koji ide na relaciji Cayo Coco- Cayo Guillermo-Playa Pilar lako se stiže do plaže, za svega 5 CUC-eva za povratnu kartu. Na putu do tamo prolazite kroz unutrašnjost otoka Coco, koje je zapravo veliko močvarno područje, nešto kao ružnija verzija Kopačkog rita.

Raslinje je šipražje i nema tu palmi ili banana. Putem nailazimo na nekoliko gradilišta gdje će ubuduće biti resorti, jedan od kojih i na samom početku Playe Pilar. Ogromna zdanja uz more poružnit će pogled na otok i sa same plaže. Dobro da smo na Kubi dok je još relativno malo turista.



A Playa Pilar? Nismo bili impresionirani. Pijesak je mekši zaista, ali je i prilično dosta turista. Ono što nam je ipak izvuklo osmijeh na lice su Kubanci koji se tu kupaju, na samim ribovim plažama. Dalje od hrpe turista. A i nema resorta pa im je dozvoljeno tu biti. Naime, do 2008. godine Kubanci nisu uopće smjeli biti u resortu, a nema ih ni sada jer si to ne mogu priuštiti. Kako je ulaz do plaže uglavnom preko resorteva, Kubanaca nema. Baš šteta. Podsjeća podosta na Tajland u tom smislu jer su najljepše plaže okupirane bogatim strancima.

## RUŽIČASTI FLAMINGOSI I PLIVANJE S DUPINIMA

**K**uba nema opasnih životinja i dom je predivnih ptica, guštera, dupina, barakuda i kornjača. Nabrojao sam, dakako, samo par vrsta, a za većinu njih se trebate potruditi da ih ugledate jer nemaju običaj biti u blizini ljudi. Osim ptica, posebno albatrosa i lešinara koji kruže nebom u potrazi za hranom. Volite li dupine, obavezno posjetite neki od dva delfinariuma.

**Plivanje s dupinima** dostupno je u Cienfuegosu pored Trinidada, ali i na Cayo Guillermo koji je otok do Cayo Coca. 15 minuta s dupinima koštat će vas 65 CUC-eva, ali to iskustvo čte više pamtili od novih hlača koje možete kupiti u Hrvatskoj za te novce. Do delfinariuma se lako stiže autobusom koji ide od hotela do hotela, pa se nećete istošiti na prijevoz. Treba jedino paziti da ne idete nedjeljom jer ne radi. Odmah od delfinariuma, u močvarnom području na prijelazu s otoka Coco na otok Guillermo, nalazi se mjesto gdje se okupljaju **ružičasti flamingosi**, predivne ptice koje svojom bojom prkose prirodi. Nemaju potrebu za prilagođavanjem jer tu grabe žljivaca baš i nema. Dok su živi nisu zanimljivi lešinari, a albatrosima su preveliki.



Plivanje i interakcija s dupinima koštat će vas nemalih 110 CUC-eva, dok ćete 15-ak minuta samo interakcije s njima u bazenu platiti 65 CUC-eva. Za to vrijeme će vas dva dupina zabavljati, ljubiti, dati da ih grlite i mazite i s njima plešete. Iskustvo koje sigurno nećete lako zaboraviti. Ružičasti flamingosi su odmah preko puta delfinariuma (ali i na brojnim drugim močvarnim područjima na otocima- da, otoci su u unutrašnjosti strahovito veliko močvarno područje bogato predivnim pticama, među koji su sigurno najljepši bijeli i ružičasti flamingosi).

Ponesite dobar fotoaparat za fotografiranje ptica, jer s pametnim telefonima neće uspjeti uslikati ružičaste flamingose.

### TIPS&TRICKS ZA HRANU U RESORTEVIMA

Ako izgledate mlade ili barem jako zaljubljeni, kod rezervacije napišite da ste mladenci. Imat ćete par sitnih, ali bitnih benefita. Poput nas. Već sam opisao kako smo na honeymoon foru dobili odličnu sobu, ali dobili smo i rezervaciju za romantičnu večeru u jednom à la carte restoranu u sklopu resorta. Resortevi imaju buffet restorane, ali i zasebne "finije" restorane. Meniji u tim restoranima su nešto drugačiji, ovisno o tome radi li se o npr. talijanskom ili kreolskom restoranu, i za njih morate rezervirati mjesto. Za talijanski čak 3 dana unaprijed. I tu je hrana uključena u cijenu smještaja, no imate pravo samo triput na takvu posebnost, barem u resortu gdje smo mi bili sa "samo" četiri zvjezdice.

Nas kao "mladence" je čekala rezervacija u talijanskom restoranu 2 dana nakon dolaska. I iznenađenje: jedini smo u restoranu dobili "special dinner", nešto van menija. Nismo to očekivali pa smo jedva čekali vidjeti što je to. U jednom trenu, sinulo nam je da bismo mogli dobiti jastoga, nešto što svi preporučuju da isprobate u jednom od restorana na plaži, što zasebno plaćate. I zaista, nakon 50 minuta čekanja stigao je ogroman jastog friško s grilla, na tanjuru zajedno sa savršeno pečenom janjetinom i rižotom i pire krumpirom kao prilozima! Večera je bila savršena. Jastog pripremljen da se lako odvaja i topi u ustima, a janjetina međum pečena i s umami efektom.



### SUVENIRI

Sasvim drugačije od jastoga kojeg smo dvaput naručili u Havani i Vinalesu, a koji su bili neka žilava tvorevina. Štoviše, moja je draga na jastogu u Vinalesu slomila zub, a ona zna kako ga treba jesti! Janjetinu u buffet restoranu toliko ispeku da je jedva režeš koliko je "done" pa smo bili presretni na ovom poklonu. Sljedećih dana "borili smo" se sa simpatičnim kuharima da dobijemo medium bilo što s roštilja jer i ribu "ubiju" pečenjem, baš kao i tunu. Oni vole da je sve jako pečeno, jer tako valjda voli većina gostiju. Podsjetilo me na mog oca kojem valja jedino meso koje je well done. Sve ostalo je sirovo.

Doskočili smo problemu tako da smo ostavljali napojnice po 1 CUC kuharima pa nam nisu uzimali za zlo kad bismo rekli "Dosta" na pola pečenja. Samo su odmahivali glavom i smješkali se što jedemo nedovršenu hranu.

Hrana je u buffet restoranima raznovrsna i ne ponavlja se svaki dan nužno isti izbor. Jedino su im juhe uvijek po jedna, i to nije baš nikad fino jer raskuhaju tjesteninu.

Kad je gužva, zna nestati određene hrane (treba nakuhati za 500-1000 ljudi odjednom) pa je najbolje doći 20-30 minuta pred zatvaranje jer većina gostiju ode, a hrana još uvijek stiže. Tada imate svega na raspolaganju.

Zanimljivo je da se većina turista odluči za kombinaciju meso+krumpir, iako uvijek imate ribe, muzgavaca, rakova i puuuuno različitog povrća.

Sjećam se Kanadanina koji je došao do dijela s ribom, vidio da su ostale samo rakovi i školjke i uzviknuo svima "There's nothing to eat!". A ja i draga smo zgrabili velike "nothings" u obliku rakova i uživali u predivnoj večeri.

Ako volite piti tursku kavu, na Kubi ćete uživati. Kubanci kavu spremaju poput nas pa ćete dobiti kvalitetnu jaku kavu. Imaju i vodenaste američke verzije, no vi znate da to nije kava.

Majice s likom Che Guevare i beretke s petokrakom, bongo bubnjevi i zvečke. To su otprilike suveniri koje možete kupiti u Havani. Nemate čak ni one "Moja sestra je bila u Havani i sve što imam je ova majica". Nema masovne proizvodnje, nema izbora.

Na plaži prodaju nakit od školjaka i puževa, no nema štandova nego je prodavač obično čuvar plaže koji se u nekom kutu plaže pretvara da slaže narukvicu za sebe. Pa kad mu priđeš i upitaš gdje se može kupiti, izvadi vrećicu sa šarenim nakitom. Prodaja je očito zabranjena na plaži, da se ne gnjave gosti. Moja je draga bila vrlo sretna što je naišla na njega, jer je željela kupiti nešto prijateljicama što nisu turističke majice s likom Chea ili cigare. Bilo je prošlo već desetak dana, i već je gubila nadu da će naći nešto ženstveno.



Naš ulov suvenira za frendove

Ono što nije znala jest da je kupila hrpu nekvalitetnog obojanog prstenja i ogrlica pa su joj prijateljice nakon 10 minuta nošenja bile u bojama. Kvaliteta suvenira je itekako upitna.

## TRINIDAD, MORON I ILUSION

**N**akon nekoliko dana plaže, otišli smo na izlet u Trinidad. Išli smo taksijem obzirom da smo polazili iz resorta na otoku, no iz Havane se do Trinidadu može doći autobusom za oko 25 CUC-eva i 5-6 sati vožnje. Viazulov autobus kreće dvaput dnevno iz Havane i najbolje je doći oko sat vremena ranije da uhvatite mjesto, a želite li ne brinuti oko rezervacija I želite ugodniju vožnju minibusima, Transtur je možda bolji izbor za prijevoz do Trinidadu.

Kolonijalni biser nalazi se na južnoj strani Kube, i danas je pod zaštitom Unesca. Dovoljno je malen da ga prošetate čitavog u 2-3 sata i fotografirate šarena pročelja predivne arhitekture koju su im donijeli Španjolci, zajedno s bolešću koja je ubila domoroce. Naravno da bi bilo zgodno da smo se u Trinidadu zadržali dulje od jednog popodneva, da smo otišli do 12 kilometara udaljene plaže Ancon, svratili do Santa Clare, no isplanirali smo jednostavni izlet.

I taj nas je izlet i očarao i iscrpio. Siromaštvo je u Trinidadu toliko opipljivo da ti je neugodno mahati fotoaparatom ili iPhoneom radi fotografiranja. Dok pijete kavu u zatvorenom restoranu, kroz rešetke vam svako malo netko pruža ruku i moli za milostinju. Zato **nitko ne sjedi uz prozor**.

Pročelja kuća ističu oznaku za iznajmljivanje soba, jer ovdje se najteže živi od svih dijelova Kube, otkriva nam naš vozač. Trinidad je bio bogat na vrhuncu šećerne revolucije, kada je u obližnjoj Dolini šećerana Valle de los Ingenios radilo na tisuće robova početkom 19. stoljeća. Posao sa šećerom održao se sve do početka 90-ih godina prošlog stoljeća, zahvaljujući izvozu u SSSR, no propašću te države, propale su i šećerane te su se ljudi ovdje našli u položaju da nemaju kome prodati svoju robu. Žive mahom od turizma, koliko mogu. Turizam i turisti jedina su nada da će nešto zaraditi.



Na putu natrag do Cayo Cocoa prolazimo kroz mjesto **Ilusion** i pomislimo kakve ovdje iluzija baš i nema. Sve je vrlo stvarno, osim iluzije slobode. Uskoro smo u mjestu **Moron**, gdje žive radnici iz resorteva na Cayo Coco, udaljenom više od sat vremena vožnje. Na otoku Kubanci ne mogu živjeti, pa stoga svakodnevno putuju na velikim relacijama. Imajući na umu da su prevozna sredstva vrlo rijetka, a nerijetko i spora, znate da put kuća-posao-kuća nije nimalo jednostavan ili ugodan.



Posjetite Trinidad. Dovoljan vam je jedan dan u tom malom gradu muzeju.

## PROMET

**C**este na Kubi su loše. Pokrpane i pune grba, kao 5 puta gora verzija stare ceste od Zagreba do Splita. Dionice su najčešće dugo ravnocrte i bez nekih zavoja, a prometala je čudno malo: kao u dalmatinskoj zagori zimi oko ponoći, ili kako smo već spomenuli, kao Zagreb usred kolovoza. No tu ne brojimo **zaprežna kola s konjima i biciklistima** koji na "autoputu" čine većinu tih prometala i ne šljive automobile ili kamione iza sebe. Neka ih pretječu! Što vozači naravno i rade, osim u blizini policijskih kontrola gdje i po koji kilometar **moraš voziti iza njih**, jer ti se niti biciklist neće maknuti u stranu, a ti si nadrapao ako ga zaobiđeš preko pune crte. A pune crte su posvuda, iako je promet rijedak k'o kosa u čelavog tipa.



Zato je **blendanje** tj. *blícanje* kao znak upozorenja na policiju stvar koju rade svi vozači na cesti. Osim svjetlima, vozači jedne druge upozoravaju gestom ruke. Dva prsta prema dolje, kao naopački znak za pobjedu, znači da je policija na cesti. I nema veze na kojoj je strani, policija će te zaustaviti ako brzo voziš iz bilo kojeg smjera. Kazne su velike i često znače da uz dva-tri prekršaja nećeš dugo još voziti, a kako auta uglavnom voze taksisti, to znači i da ostaješ bez posla na minimalno šest mjeseci. Znak s dvije ruke koje čine trokut znači da je policija jako blizu i vozači tada jako uspore pa čak to značilo da voze 10 na sat iza biciklista. Nema zaobilaznja ni malo u stranu! Ograničenje na otvorenoj cesti je uglavnom 80 km/h, negdje čak 90 km/h, no vozači voze puno brže ako nitko iz suprotnog smjera na dane znakove svjetlima i rukama. Policija na Kubi nema tako puno šanse kazniti vozače pa "padaju" samo stranci koji iznajme auto. Još jedan razlog zašto treba ići oko auto-busom ili taksijem.

Ako iznajmljujete auto, fotografirajte ga sa svih strana kako vam kasnije ne bi mogli naplatiti raniju ogrebotinu. I na cesti pazite na blendanje i pokrete ruku drugih vozača, oni ukazuju gdje je policija!

## I ZA KRAJ, KADA JE NAJBOLJE VRIJEME ZA POSJETITI KUBU?

Što prije. Posjetite Kubu prije nego se pretvori u tipičnu zapadnjačku turističku zemlju. Barem rezervirajte kartu za Novu godinu ili početak sljedeće godine, kada je najljepše. Temperature su tada oko 25 stupnjeva, a more je oko 22. Nama je krajem ožujka bilo predivno. Temperatura zraka kretala se između 27 i 31 stupnja, dok je more bilo toplo, oko 23-24.

Kubancima je nejasno kako se stranci mogu kupati u tako hladnom moru, jer oni čekaju ljeto kada su temperature zraka iznimno visoke, a more se penje na temperaturu i iznad 30 stupnjeva. Nama, koji smo naviknuti na hrvatsko more u kolovozu, bi to bilo pretoplo.

Kišno razdoblje traje od svibnja do studenog, često popraćeno monsunima i uraganima u rujnu i listopadu, pa pokušajte izbjeći to razdoblje.

Kubu pokušajte ne posjetiti dok je u Hrvatskoj ljeto jer su tada vrućine nesnosne, a more pretoplo za kupanje.

## OSNOVE

**CUC:** Valuta za strance

**CUP:** Valuta za domaće

**Strana valuta:** Ne primaju nigdje. Za mjenjačnice najbolje kanadski dolar ili euro.

**Kartice:** Moguće plaćanje na rijetkim mjestima

**Mjenjačnice:** Samo s putovnicom. Najbolje je novac promijeniti odmah na aerodromu ili u banci. Hoteli imaju najnepovoljniji tečaj.

**Struja:** 110, negdje u hotelima 220 volti.

**Adapter:** Potreban.

**Internet:** Dostupan u hotelima.

**Cijepljenje:** Nije obvezno.



## O AUTORU

**Ratko Gregor Jagodić**, rođen 1974. u Zagrebu, web i grafički dizajner koji voli putovati i pisati o putovanjima iz prve ruke. "Detaljan neslužbeni vodič za Kubu" nastao je u suradnji s turističkom agencijom **STA putovanja** nakon njegovog posjeta Kubi u veljači 2015. godine.



**JEFTINE AVIOKARTE ZA VRUĆE DALEKE DESTINACIJE POTRAŽITE NA**

[www.staputovanja.com](http://www.staputovanja.com)

**PRATITE NAS NA FACEBOOKU, TWITTERU I INSTAGRAMU I NE PROPUSTITE AKCIJE KOJE NEKAD TRAJU SVEGA PAR DANA!**

**) 0800 19 98**

**info@staputovanja.com**

Svaki radni dan između 9 i 17 sati možete nas dobiti na telefonskim brojevima:

### ZAGREB

T: +385 (0)1 488 63 40  
M: +385 (0)99 488 63 40  
F: +385 (0)1 488 63 45  
A: Andrije Hebranga 22,  
Zagreb

### LJUBLJANA

T: +386 (0)1/ 439 16 90  
T: +386 (0)1/ 439 16 91  
M: +386 (0)41 612 711  
A: Ajdovščina 1  
Ljubljana

